

”En kupp för mycket”

Det politiska spelet efter statskuppen i Niger 2023

Gabriella Körling

På morgonen den 26 juli 2023 frihetsberövades Nigers folkvalde president Mohamed Bazoum av sitt presidentgarde, som spärrade in presidenten i presidentpalatset. Under timmarna som följde stod situationen och vägde. Via social media försäkrade presidentpalatset att det handlade om en tillfällig antirepublikansk rörelse och att presidentgardet inte lyckats få stöd från nationalgardet och armén, som var redo att intervensera och bistå presidenten.⁽¹⁾ Utgångsläget för kuppmakarna såg till en början osäkert ut men ett halvår efter kuppen sitter de fortfarande kvar vid makten trots starka externa påtryckningar. Vilka faktorer har varit avgörande för det politiska förloppet efter statskuppen?

Statskuppen i Niger kom som en överraskning både för externa och inhemska aktörer. I jämförelse med statskupperna i grannländerna Mali och Burkina Faso har den beskrivits som svårförklarlig.⁽²⁾ Den första statskuppen i Mali 2020 skedde efter omfattande folkliga protester mot den sittande regeringen och i Burkina Faso föregicks statskuppen 2022 av stora militära förluster i kampen mot jihadistgrupperna. I Niger var den inrikespolitiska situationen förhållandevis lugn. Det fanns heller inget öppet missnöje med president Bazoums styre. Kuppmakarna som tog namnet Nationella rådet för försvaret av hemlandet (*Conseil National de Sauvegarde pour la Patrie, CNSP*) uppgav att de tagit makten på grund av ”en ständigt försämrad säkerhetssituation och en bristfällig ekonomisk och social styrning” av landet.⁽³⁾ Men i kontrast till vad kuppmakarna hävdade hade säkerhetsläget i Niger förbättrats och det dödliga våldet sjunkit sedan 2021.⁽⁴⁾

Kuppen möttes av en våg av fördömanden från andra stater och internationella och regionala organisationer.⁽⁵⁾ För den regionala samarbetsorganisationen ECOWAS som var hårt pressat efter kupperna i Guinea (2021), Mali (2020 och 2021) och Burkina Faso (2022 och 2022) var kuppen i Niger ”en kupp för mycket”.⁽⁶⁾ Detta återspeglades i reaktionen på statskuppen då ECOWAS, till skillnad från tidigare statskupper i regionen, införde allomfattande sanktioner med omedelbar verkan och hotade med en militär intervention för att återställa den konstitutionella ordningen.

Till en början talade mycket för att kuppörsöket skulle misslyckas. Det saknades en folklig mobilisering mot den sittande presidenten. Det fanns också flera frågetecken om arméns stöd eftersom kuppen börjat som en missnöjesyttring i presidentgardet. Dagen efter kuppen förklarade dock arméledningen sitt beslut att ställa sig bakom statskuppen och flera hundra demonstranter samlades framför nationalförsamlingen i Niamey där de uttryckte sitt stöd för militären.⁽⁷⁾

Syftet med detta memo är att analysera faktorer som har varit avgörande för det politiska förloppet efter kuppen och som gjort det möjligt för kuppmakarna att stärka sitt grepp om armén och opinionen. Forskarna Thyne, Clayton och Hitch har identifierat tre faktorer som är källor till osäkerhet efter en kupp: 1. om inflytelserika militärer kommer ställa sig bakom kuppmakarna eller inte; 2. befolkningens reaktioner på kuppen; samt 3. hur internationella aktörer reagerar på kuppen.⁽⁸⁾ Memot kommer att undersöka följande frågor

- Vad gjorde att armén ställde sig bakom kuppen?
- Vad förklarar det folkliga stödet för kuppen?
- Vilken roll har regionala och internationella aktörer spelat?

Memot är strukturerat utifrån dessa frågor.

MOBILISERING AV ARMÉN

De flesta förklaringar till varför statskuppen skedde har kretsat kring kuppmaakarnas personliga intressen och ambitioner. Till exempel cirkulerade rykten om att president Bazoum planerade att avsätta kuppleddaren general Tiani som chef för presidentgardet och att de två var oense om presidentgardets budget.⁽⁹⁾ Bazoum hade gjort förändringar inom förvars- och säkerhetsstyrkornas ledarskikt några månader före kuppen. I mars 2023 utnämndes arméchefen general Mody till Nigers ambassadör i Förenade Arabemiraten, en postering som Mody uppenbarligen inte uppskattade och som han heller aldrig tillträdde. Mody var nu en av kuppmaakarna. De framtida oljeintäkterna i och med färdigställandet av oljeledningen mellan oljefältet i Niger och hamnen i Cotonou har också pekats ut som en bakomliggande orsak och källa till en intern maktkamp i det styrande partiet mellan president Bazoum och den tidigare presidenten Mohamadou Issoufou, som har en nära relation till kuppleddaren general Tiani.⁽¹⁰⁾

Det faktum att många rykten och spekulationer var i omlopp indikerar att det inte finns en entydig förklaring till statskuppen. Men även om personlig intressen förklarar vad som kan ha motiverat enskilda kuppmaakare att ta risken att utföra kuppen så förklarar det inte hur kuppmaakarna sedan fick stöd inom armén, både bland seniora officerare och bland soldater.⁽¹¹⁾ Inom armén fanns även ett missnöje med President Bazoums kontraterrorism-strategi. Enligt forskarna McCullough och Sandor lyckades kuppmaakarna mobilisera ett stöd inom armén genom att få kuppen att handla om behovet att ”korrigera” regeringens militära strategi.⁽¹²⁾ Delar av Bazoums kontra-terrorismstrategi var framgångsrika, men har varit kontroversiella inom armén.⁽¹³⁾ Det gäller exempelvis inledandet av en dialog med jihadistgrupper, frigivningen av misstänkta terrorister och skapandet av ett snabbspår för att rekrytera milismedlemmar från våldsdrabbade områden till säkerhetsstyrkorna.⁽¹⁴⁾

En annan kontroversiell fråga har rört den internationella militära närvaron i Niger och President Bazoums beslut att stärka Nigers allians med västerländska partners genom att bjuda in ytterligare utländska trupper. Det inkluderade bland annat att ta emot 1 500 franska soldater från den franska kontraterrorism-insatsen operation Barkhane i Mali, som avslutades 2022.⁽¹⁵⁾ Enligt källor inom armén har det funnits missnöje med att Niger gett för stor frihet åt västerländska partners, särskilt Frankrike.⁽¹⁶⁾ Kritikerna uttryckte samtidigt en preferens för att samarbeta med Mali och Burkina Faso istället för västerländska partners.⁽¹⁷⁾ Även officerare som var mer positiva till det militära samarbetet med

Frankrike uttryckte ambivalens inför den franska militära närvaron, då det påminde om landets beroendeställning mer än sextio år efter landets självständighet.⁽¹⁸⁾

I sitt första tal två dagar efter statskuppen var det också många av de här punkterna som general Tiani särskilt lyfte fram i sin kritik av det avsatta styret.⁽¹⁹⁾ Efter en kortfattad hänvisning till korruption och nepotism och bristen på socioekonomisk utveckling var Tianis tal inriktat på säkerhetsfrågor. Tiani kritiserade ”politiker-nas tal” om framsteg i kampen mot jihadistgrupperna som han hävdade stod i kontrast med den verklighet av ”tvångsflyttningar”, ”fördring” och ”frustration” som militären och befolkningen stod inför. Han menade därför att den militära strategin måste bytas ut.⁽²⁰⁾ Tiani tog också upp ett i Niger mycket uppmärksammat och kritiserat uttalande som Bazoum gjort under en intervju med *Jeune Afrique* där han sagt att terroristerna är mer härdade (*aguerris*) än nigeriska soldater. Tiani underströk att Bazoum gjort uttalandet ”framför hela världen. ...samtidigt som nigeriska soldater slåss för sina liv”. Givet fokus på militära frågor och upplevda oförrätter var talet troligen lika mycket riktat till soldaterna som till resten av befolkningen.⁽²¹⁾

Kritiken av den avsatta regeringens militära strategi kompletterades senare av ett mer uttalat ideologiskt narrativ som kretsade kring suveränitet och löften om en nyvunnen självständighet från utländskt (franskt) inflytande. Kuppmaakarna anklagade Frankrike för att försöka destabilisera Niger för att kunna återinstallera den avsatta presidenten. En vecka efter kuppen sa de upp samtliga försvarsavtal mellan Frankrike och Niger.⁽²²⁾

MOBILISERING AV BEFOLKNINGEN

Det folkliga stödet till kuppmaakarna var till en början blandat. Den 27 juli – när armén ställt sig bakom statskuppen – samlades flera hundra demonstranter framför nationalförsamlingen i Niamey för att uttrycka sitt stöd för militären. Men trots demonstrationerna var stödet för statskuppen inte självklart. Många uttryckte en ambivalent syn på statskuppen. En av Nigers mest välkända civilsamhällesorganisationer, *Tournons la page*, som genom kritiska granskningar av den politiska makten ofta hamnat i konflikt med sittande regeringar, fördömde statskuppen i ett uttalande den 28 juli där de beskrev statskuppen som ett bakslag för demokratin, Nigers utveckling och som ett hot mot fred och säkerhet.⁽²³⁾

De starka externa reaktionerna på statskuppen och framför allt ECOWAS införande av sanktioner och hot om militär intervention, liksom Frankrikes vägran att hörsamma kuppmaakarnas krav på att den franska militären skulle lämna landet, bidrog till att alltför slöt upp

bakom kuppmaakarna. Även bland dem som var emot statskuppen ansåg många att kuppen var en nationell angelägenhet som borde hanteras internt utan extern inblandning. *Tournons la page*, som kritiserat kuppen ,varnade samtidigt ”skurkaktiga och illvilliga partners för att blanda sig i Nigers interna angelägenheter.”⁽²⁴⁾ Politiska ledare för flera politiska partier undvek att fördöma statskuppen och kritiserade istället ECOWAS sanktioner och hot om våld.⁽²⁵⁾ Enligt rapportering i nigeriska media fanns interna motsättningar inom President Bazoums parti PND, där en falang ansåg att det var ohållbart för partiet att framstå som att det gav stöd för ECOWAS agerande medan en annan falang vidhöll att sanktionerna och en militär intervention var nödvändiga för att få bort kuppmaakarna från makten.⁽²⁶⁾

Demonstrationer mot ECOWAS och Frankrike mobiliserade stora folkmassor. Till sin hjälp hade kuppmaakarna stöd från ett flertal organisationer i det civila samhället, däribland rörelsen M62 som redan innan statskuppen krävt att Frankrike skulle dra tillbaka sina trupper från Niger.⁽²⁷⁾ Det fanns också en redan växande anti-fransk opinion och ett utbrett missnöje med den utländska truppnrvaron.⁽²⁸⁾

Kända artister producerade texter på temat patriotism och självständighet, där kritik riktades mot Frankrike och ECOWAS.⁽²⁹⁾ Det bidrog till att Tiani och de andra kuppmaakarna i CNSP – många högt uppsatta generaler och därmed också del av den politiska eliten – kunde utmåla sig själva som revolutionärer och slagskämpar för Niger självbestämmande.

Trots många frågetecken som omgärdade statskuppen – och vilka personliga intressen som motiverat kuppmaakarna att agera – lyckades kuppmaakarna vinna kampen om kuppens narrativ och mobilisera ett tillräckligt stort stöd inom armén och befolkningen för att hålla sig kvar vid makten. De externa påtryckningar som var tänkta att sätta press på kuppmaakarna för att återlämna makten till Bazoum användes i stället till att få kuppen att handla om självständighet och suveränitet, vilket gjorde det svårt för kritiska röster att göra sig hörda.

För en mer ingående förståelse för hur kuppen liksom det här narrativbyggandet var möjligt behöver man också beakta flera bakomliggande politiska och historiska faktorer. Statskuppen 2023 var den femte statskuppen i Nigers historia och sedan självständigheten 1960 har Niger genomlevt totalt ca 22 år av militärstyre.⁽³⁰⁾ Armén har därmed spelat en viktig roll i Nigers politiska historia vilket också har färgat landets civila-militära relationer.⁽³¹⁾ Sedan demokratiseringen på 1990-talet har armén tagit på sig rollen som ”domare i det politiska livet” och med jämna mellanrum då landet genomgått

en kris återtagit makten med förevändning att man vill åtgärda det civila styrets brister.⁽³²⁾ Synen på armén som en institution som agerar ”domare” verkar ha förankring i befolkningen.⁽³³⁾ Nigers historia av civila-militära relationer har således bidragit till en viss acceptans för militära maktövertaganden när det civila styret av olika anledningar anses ha brutit. I ett sammanhang där tilltron till demokratin och den politiska eliten har försvagats av fattigdom, bristande tillgång till grundläggande samhällsservice och utspridd korruption har det också blivit lättare för militären att få deras maktövertagande att framstå som legitimt.⁽³⁴⁾ Kuppmaakarna har därmed kunnat dra nytta av ett utbrett missnöje mot det politiska systemet och den politiska eliten. President Bazoum som kom till makten genom val 2021 hade gjort flera uppskattade reformer men efter ett 12 år långt maktinnehav förknippade många hans parti PND med korruption och maktfullkomlighet. I demonstrationerna till stöd för kuppmaakarna blandades slagord mot Frankrike och ECOWAS, med slagord riktade mot en korrupt politisk elit (t.ex. ”ned med Republikens tjuvar”).

INTERNATIONELLA REAKTIONER

Kuppmaakarna i Niger möttes av skarpa fördömanden från det internationella samfundet. Internationella och regionala aktörer, främst ECOWAS och EU (under ledning av Frankrike), reagerade hårdare än vid tidigare kupper i regionen. ECOWAS hotade med militär intervention och införde långtgående sanktioner. EU införde ett omedelbart stopp av EU:s budgetstöd och säkerhetssamarbeten.⁽³⁵⁾

Trots hotet om militär intervention, hårda sanktioner och fördömanden av kuppen från viktiga internationella aktörer som Frankrike, EU och USA, hörsammade kuppmaakarna inte kraven på att lämna tillbaka makten. Istället för att förhandla med ECOWAS etablerade de ett övergångsstyre med general Tiani som president och ekonomen och f.d. finansminister Ali Mahaman Lamine Zeine som premiärminister. Som beskrivits ovan hade de hårda reaktionerna till viss del en motsatt effekt då det underlättande skapandet av ett enande narrativ kring statskuppen.

Kuppmaakarna har även kunnat dra nytta av den brist på samstämmighet som rått bland externa aktörer. Meningarna gick till exempel isär om ECOWAS hot om militär intervention. Flera medlemmar inom AU:s freds- och säkerhetsråd motsatte sig en militär intervention.⁽³⁶⁾ Frankrike var det enda land inom EU som uttryckligen sade att det skulle ge stöd till ECOWAS.⁽³⁷⁾ Italien motsatte sig en militär intervention då man befarade att det skulle leda till en migrationskris givet Nigers nyckelroll

för att stoppa den irreguljära migrationen genom Sahara.⁽³⁸⁾ Ländernas olika förhållningsätt till kuppregimen var en annan källa av friktion. Medan USA försökte hålla kommunikationskanalerna öppna, vägrade Frankrike att befatta sig med kuppmakarna.⁽³⁹⁾ EU-kommissionen gav stöd till Frankrikes linje att inte samtala med den nya regimen. Ställningstagandet skapade dock debatt inom EU då vissa medlemsstater argumenterade för behovet av en pragmatisk dialog med kuppmakarna givet EUs strategiska intressen.⁽⁴⁰⁾

Efter två månader av hårda ordväxlingar med kuppregimen och anti-franska protester i Niamey beslutade Frankrike i september 2023 att gå med på att dra tillbaka sina trupper från Niger och kalla hem sin ambassadör som kuppmakarna hade krävt. Macron underströk dock att det inte innebar ett erkännande av kuppregimen – man ansåg fortfarande att Bazoum var Nigers legitima president – utan att beslutet fattats då kuppmakarna visat att man inte längre var intresserade av att bekämpa terrorismen.⁽⁴¹⁾ Efter några månader medgav även USA att det skett en statskupp i Niger, vilket innebar att allt ekonomiskt och militärt stöd till Niger avbröts.⁽⁴²⁾ USA behöll dock sin militära närvaro i Niger och utnämnde en ny ambassadör.⁽⁴³⁾ Enskilda europeiska länder som Tyskland återupptog sitt bilaterala militära samarbete med Niger.⁽⁴⁴⁾ Samtidigt sade den nya regimen upp det centrala ramverksavtalet med EU om militärt stöd och upphävde den EU stödda anti-traffickinglagen som implementerats för att stoppa migrationsflöden genom Niger.⁽⁴⁵⁾

Icke-västliga stater har delvis kompenserat för kuppregimens internationella isolering. Medan USA och EU tycks ha slitits mellan att balansera demokratiska ideal med strategiska intressen har externa aktörer som Kina, Turkiet och Ryssland snabbt återupptagit relationen med den nya regimen i Niamey. Representanter från Kina träffade kuppregimen vid flera tillfällen och Kina fortsatte arbetet med den för regimen strategiskt viktiga oljeledningen till Benin.⁽⁴⁶⁾ Rysslands kontakter med den nya regimen var till en början begränsade men i december 2023 besökte Rysslands vice-försvarsminister Niamey för att diskutera en fördjupning av framtida försvarssamarbeten.⁽⁴⁷⁾ Efter statskuppen har representanter för kuppregimen även varit på officiella besök i Iran, Ryssland och Turkiet.⁽⁴⁸⁾ Niger bjöds även in till det första toppmötet mellan Saudiarabien och Afrika.⁽⁴⁹⁾ De blandade reaktionerna på statskuppen i Niger visar att det blir svårare att isolera och sätta press på kuppmakare när allt fler icke-västliga aktörer fördjupar sitt ekonomiska, diplomatiska och säkerhetspolitiska engagemang på kontinenten.⁽⁵⁰⁾

EN NY REGIONAL ALLIANS MELLAN KUPPREGIMER

Statskupperna i Mali, Burkina Faso och Niger skiljer sig åt i många anseenden. Över tid har det dock blivit alltmer tydligt att kuppmakarna använder sig av liknande strategier för att stanna kvar vid makten. Kuppmakarna i Niger började till exempel snabbt använda sig av samma ideologiska narrativ om suveränitet och självständighet som kuppregimerna i Mali och Burkina Faso. Kupp- makarna har också stöttat varandra och erbjudit olika former av konkret stöd. Dagen efter ECOWAS beslut att införa sanktioner och hot om en militär intervention svarade både Mali och Burkina Faso att de inte skulle följa sanktionsbeslutet och att de stod beredda att försvara Niger militärt vid en eventuell militär intervention.⁽⁵¹⁾ För att komma runt ECOWAS embargo organiserades sedan flera lastbilskonvojer med varor till Niger från Burkina Faso.⁽⁵²⁾ De nigeriska kuppmakarnas första resa utanför Niger efter statskuppen gick till Bamako den 2 augusti där general Mody träffade Malis president Goïta, för att därefter resa vidare till Burkina Faso.⁽⁵³⁾ Dessa kontakter följdes av fler möten och diskussioner om ett fördjupat samarbete.⁽⁵⁴⁾

Knappt tre månader efter statskuppen i Niger formaliserades samarbetet mellan regimerna i Mali, Burkina Faso i Niger i en gemensam försvarsallians, *Alliance des Etats Sahéliens* (AES) som beskrevs som en ”arkitektur för gemensamt försvar och samarbete”.⁽⁵⁵⁾ Stadgarna öppnade upp för gemensamma insatser mot väpnade uppror eller andra hot mot ländernas territoriella integritet.⁽⁵⁶⁾ Avtalet skulle därmed möjliggöra en intervention av Mali och Burkina Faso vid en eventuell ECOWAS-intervention i Niger. AES har varit centralt i kuppledarnas politiska strategi, då det ackompanjeras av löften om en ny utvecklingspolitik och ett brett samarbete i flera domäner utöver säkerhetspolitik, exempelvis investeringar, infrastruktur och jordbruk.

Inom alliansen läggs även stor vikt på kommunikation. AES ter sig därmed som en del i kommunikationskriget där regimerna i Burkina Faso och Mali, med hänvisning till säkerhetssituationen, framhäver behovet av en ”patriotisk nyhetsrapportering”, vilket har lett till olika former av censur.⁽⁵⁷⁾ Alla tre länder har förbjudit sändningar från de franska nyhetsmedierna *Radio France Internationale* (RFI) och *France 24*.

Bildandet av AES har fått konsekvenser för det bredare regionala samarbetet. Den första konsekvensen är att säkerhetssamarbetet inom G5 Sahel har avbrutits då Niger och Burkina Faso beslutade att lämna samarbetet.⁽⁵⁸⁾ En andra konsekvens är att de tre staterna i en gemensam kommuniké i januari 2024 tillkännagav sitt beslut att lämna ECOWAS. I kommunikén riktades skarp

kritik mot ECOWAS som anklagades för att ha övergivit panafrikanska ideal och låtit sig påverkas av utländska makter. Vidare anklagades ECOWAS för att inte ha kommit till ländernas undsättning i kampen mot terrorismen och kritiserades för att ha utfärdat ”irrationella, olagliga, illegitima och omänskliga” sanktioner när länderna beslutat att ”ta ödet i sina egna händer”.⁽⁵⁹⁾ Motivering följde därmed en väletablerad retoriskt mall, där de militära ledarna stod upp för ländernas suveränitet.

SLUTSATS

För många aktörer var statskuppen i Niger – den sjätte statskuppen i Västafrika inom loppet av bara tre år– ”en kupp för mycket”. Kuppen omkullkastade förhoppningar om en fortsatt positiv utveckling i Niger, som i jämförelse med grannländerna Mali och Burkina Faso var ett relativt stabilt land. Inledningsvis verkade det osannolikt att kuppmaakarna skulle lyckas få stöd från såväl armé som befolkning. Trots ett ovisst utgångsläge lyckades kuppmaakarna ändå få arméns stöd genom att kritisera Bazoums impopulära strategiska val i kampen mot de väpnade jihadistgrupperna i landet. Även om det saknades en folklig mobilisering mot den sittande regeringen kunde kuppmaakarna – precis som i andra kuppdrabbade länder i regionen - dra nytta av ett utbrett missnöje med status quo och ingjuta hopp om en förändring.⁽⁶⁰⁾

Västliga partners och ECOWAS reagerade starkt och unisont i sina fördömanden av kuppen i Niger och satte hård press på kuppmaakarna i förhoppning om att återinstallera president Bazoum. ECOWAS utfärdade långtgående sanktioner med omedelbar verkan och hotade med militär intervention. De hårda internationella reaktionerna på statskuppen har dock ha haft motsatt effekt. Inför hotet om en militär intervention, i kombination med Frankrikes vägran att hörsamma kravet på att franska trupper skulle lämna landet, ställde sig många istället på kuppmaakarnas sida. Statskuppen omvandlades till en kamp för suveränitet och en uppvisning i nationell enighet inför ett externt hot. Sanktionerna har slagit hårt mot statsbudgeten och har även påverkat människors vardagsekonomi. Men istället för att hota kuppregimens stabilitet har sanktionerna skapat mistroende och ilska mot ECOWAS. I förlängningen har de gett kuppregimerna i alla tre länderna en förevändning för att dra sig ur ECOWAS trots de stora ekonomiska risker ett sådant beslut innebär.

De internationella reaktionerna på statskuppen i Niger har också visat på svårigheter för EU, enskilda europeiska länder och USA att uppvisa en enad linje och demonstrerat de dilemman dessa aktörer ställs inför när viljan att upprätthålla demokratiska normer vägs mot andra strategiska intressen. Den politiska utvecklingen i Niger och i Sahel har långtgående konsekvenser för EUs möjligheter att verka i regionen. Innan statskuppen var Niger en högt värderad partner för USA och EU, bland annat på grund av utvecklingen i Mali och Burkina Faso där de militärledda övergångsregeringarna vänt sig från västliga partners till Ryssland, samt i Malis fall till Wagnergruppen. Kuppmaakarna i Niger har kunnat utnyttja motsättningar i det internationella samfundet genom att spela ut olika aktörer mot varandra, till exempel genom att säga upp militära samarbetsavtal med aktörer som varit för kritiska, som Frankrike och EU samtidigt som man accepterar en fortsatt amerikansk närvaro och välkomnar ett framtida säkerhetssamarbete med Ryssland.

Mycket tyder på att kuppregimen i Niger - liksom regimerna i Mali och Burkina Faso - kommer sitta kvar vid makten under en överskådlig framtid. Förutom president Tianis löfte om att övergångsperioden inte kommer att överskrida tre år har frågan om tidpunkt för demokratiska val ännu inte preciserats. I Burkina Faso och Mali har valen skjutits upp flera gånger. Ländernas gemensamma satsning på en ny regional allians, AES, och deras begäran att gå ur ECOWAS pekar också på en mer långsiktig politisk strategi.

Statskuppena i Sahel är del av en tredje våg av statskupper i Afrika som har inneburit ett trendbrott efter den gradvisa nedgången i antal statskupper och kupp-försök sedan demokratiseringen på 90-talet.⁽⁶¹⁾ Återkomsten av statskupper har utmanat antikuppnormen och de verktyg och institutionella mekanismer (t.ex. sanktioner, utslutning, internationell isolering) som tidigare har bidragit till att förebygga statskupper.⁽⁶²⁾ Solidariteten mellan kuppmaakare – och mot externa internationella och regionala påtryckningar – har beskrivits som en ”ny dynamik” i den senaste vågen av statskupper vilket är oroande då det pekar på ett växande stöd för etableringen av militärstyren bland militärer på kontinenten.⁽⁶³⁾ Samtidigt har de kuppmaakare som kommit till makten varit skickliga på att spela det politiska spelet genom att utnyttja befolkningens önskan om förändring och på så sätt legitimera sitt maktövertagande. ■

Gabriella Körling är fil. dr i kulturanthropologi och forskare vid FOI:s enhet för säkerhetspolitik.

Slutnoter

- 1 Le Monde AFP. 'Niger : après la tentative de coup d'Etat, la garde présidentielle disperse des partisans du chef de l'Etat, Mohamed Bazoum'. *Le Monde Afrique*. 26 juli 2023. Le Monde.fr. Hämtad 15 december 2023.
- 2 Guichaoua, Yvan och Wilén, Nina. 'A coup like no other: Three reasons why the coup in Niger is different from previous coups in the Sahel (and why it's very serious)'. 25 augusti 2023. *Democracy in Africa*. Democracyinfrica.org. Hämtad 15 december 2023.
- 3 DW. 'Coup d'Etat au Niger : le «CNSP» a pris le pouvoir'. *DW*. 27 augusti 2023. DW.com. Hämtad 16 december 2023.
- 4 ACLEDs data visar att det dödliga våldet har minskat sedan 2021 även om antalet konfliktincidenter fortsatt är högt. I jämförelse med utvecklingen i Mali och Burkina Faso under samma tidsperiod var minskningen i Niger markant. ACLED. 'Fact Sheet: Military Coup in Niger'. 3 augusti 2023. Acleddata.com. Hämtad 16 december 2023.
- 5 Balima, Boureima och Aksar, Moussa. 'Niger coup widely condemned, countries urge return to order'. *Reuters*. 28 juli 2023. Reuters.com. Hämtad 5 december 2023.
- 6 RFI. 'Coup d'État au Niger: au Sénégal, la possible intervention militaire de la Cédéao divise'. 11 augusti 2023. *RFI*. Rfi.fr. Hämtad 5 december 2023; Vircoulon, Thierry. 'Niger: le putsch de trop'. *The Conversation*. 21 augusti 2023. Theconversation.com. Hämtad 5 december 2023.
- 7 Arméledningen förklarade sitt beslut att ställa sig bakom statskuppen med hänvisning till att de ville skydda presidenten och hans familj, undvika ett "blodbad" och behålla sammanhållningen inom armén. *France 24*. 'Coup de force au Niger : l'armée annonce «souscrire à la déclaration» des putschistes'. *France 24*. 27 augusti 2023. France24.com. Hämtad 5 december 2023; Franceinfo AFP. 'Niger : des incidents à Niamey lors d'une manifestation de soutien aux militaires putschistes'. *Franceinfo*. 27 juli 2023. Francetvinfo.fr. Hämtad 5 december 2023.
- 8 Thyne, Clayton och Hitch, Kendall. 2020. 'Democratic versus Authoritarian Coups: The influence of External Actors on State's Post coup Trajectories'. *Journal of Conflict Resolution*. 64(10), 2020: 1857-1884, s.1861. Se även Thyne, Clayton, Powell, Jonathan och VanMeter Emily. 'Even Generals Need Friends: How Domestic and International Reactions to Coups Influence Regime Survival'. *Journal of Conflict Resolution*. 62(7), 2017:1406-1432.
- 9 Olivier, Mathieu. 'Au Niger, Bazoum, Tiani et les milliards de la discorde'. *Jeune Afrique*. 22 augusti 2023. Jeuneafrique.com. Hämtad 19 oktober 2023.
- 10 Enligt den här teorin ska den förre detta presidenten Issoufou stöttat statskuppen då Bazoum beslutat om etableringen av ett nytt statligt oljebolag vilket skulle betyda att olje- och energi ministern– tillika Issoufous son – skulle förlora kontrollen över oljeintäkterna. Olivier, Mathieu. 'Coup d'État au Niger : et si le pétrole expliquait tout ?'. *Jeune Afrique*. 22 augusti 2023. Jeuneafrique.com. Hämtad 19 oktober 2023.
- 11 McCullough, Aoife och Sandor, Adam. 'Briefing: How a mutiny became a(nother) coup: The politics of counterinsurgency and international military partnerships in Niger'. *African Affairs*, 2024, <https://doi.org/10.1093/afraf/adad034>.
- 12 McCullough och Sandor, 'Briefing: How a mutiny became a(nother) coup', s. 3.
- 13 För en ingående diskussion om meningsskiljaktigheterna mellan säkerhetsstyrkorna och Bazoums regering se McCullough och Sandor, 'Briefing: How a mutiny became a(nother) coup', s. 8-10. Se även ICG. 'The Attempted Coup in Niger: Avoiding Armed Conflict'. *International Crisis Group (ICG) Q&A*. 7 augusti 2023. Crisisgroup.org. Hämtad 14 november 2023 och Tschöner, Lisa. 'From Anchor of Stability to Crisis Hotspot: Background and Consequences of the Military Coup in Niger'. *Megatrends Afrika*. Policy Brief. 20 december 2023. Megtrends-afrika.de. Hämtad 8 januari 2024.
- 14 McCullough och Sandor, 'Briefing: How a mutiny became a(nother) coup' s.8-10.; ICG. 'The Attempted Coup in Niger'.
- 15 McCullough och Sandor, 'Briefing: How a mutiny became a(nother) coup', s. 11. Se även ICG, The Attempted Coup in Niger'.
- 16 ICG, 'The Attempted Coup in Niger'; Tschöner, 'From Anchor of Stability to Crisis Hotspot'.
- 17 ICG, 'The Attempted Coup in Niger'.
- 18 McCullough och Sandor, 'Briefing: How a mutiny became a(nother) coup' s. 14.
- 19 Tiani kritiserade bland annat frigivning av fångar och vad han hävdade var en politisk rekrytering av milismedlemmar till säkerhetsstyrkorna. Han hävdade också att armén begränsats från att samarbeta med Burkina Faso och Mali trots att området där länderna möts i Liptako-Gourma är ett epicenter för jihadisterna. Jeune Afrique. 'Coup d'État au Niger : le général Tchiani officialise sa prise du pouvoir'. 28 juli 2023. YouTube.com. <https://youtu.be/qI3xUCBBfGU?si=-YSqCD4ccPqfLtDi>. Hämtad den 18 oktober 2023.
- 20 Jeune Afrique. 'Coup d'État au Niger.'
- 21 Tschöner, 'From Anchor of Stability to Crisis Hotspot', s.3.
- 22 Le Monde. 'Coup d'Etat au Niger : la junte « dénonce » des accords militaires avec la France'. *Le Monde Afrique AFP*. 4 augusti 2023. Lemonde.fr. Hämtad 18 oktober 2023.
- 23 Tournons la page. 'Communiqué: Niger: De la remise en cause des institutions de la République'. 28 juli 2023. Tournonslapage.org. Hämtad 24 oktober 2023.
- 24 Tournons la page. 'Communiqué: Niger...'
- 25 I ett meddelande som publicerades av Nigeriska medier några dagar efter statskuppen tryckte den förre premiärministern Brigi Rafini på vikten av fred och dialog. Diallo, Ibrahim Manzo. 'Appel à la Paix de l'ancien Premier ministre nigérien Brigi Rafini depuis son village natal d'Iférouane'. *Air info*. 30 juli 2023. Airinfoagadez.com. Hämtad 25 september 2023. I ett uttalande den 1 augusti konstaterade Seyni Oumarou (partiledare för MNSD och allierad med PNDS, ordförande för nationalförsamlingen) att CNSP tagit makten utan att fördöma maktövertagandet och lyfte behovet av samanhållning och solidaritet samtidigt som han kritiserade ECOWAS sanktioner och hot om militär intervention. ActuNiger. 'Situation politique au Niger: Seini Oumarou dénonce les décisions de la CEDEAO et de l'UEMOA'. *ActuNiger*. 1 augusti 2023. Actuniger.com. Hämtad 25 september 2023.
- 26 Barma, Aboubacar Yacouba. 'PNDS Tarayya: "Bango ya tsagué (le mur s'est fissuré !)". *ActuNiger*. 18 september 2023. Actuniger.com. Hämtad 29 oktober 2023.

- 27 M62 kallade sig även för *Union sacrée pour la sauvegarde de la souveraineté et de la dignité du peuple*. M62 rörelsen som förnade flera organisationer från civilsamhället lanserades 2022 när Niger firade 62 år av självständighet från Frankrike. Rörelsen har också drivit socioekonomiska frågor som sänkningen av bensinpriset. BBC. Coup d'Etat au Niger: M62, le Mouvement nigérien appelant à l'expulsion des forces françaises. *BBC News Afrique*. 16 augusti 2023. Bbc.com. Hämtad 29 november 2023.
- 28 Antifranska stämningar i Niger som i övriga Sahel grundas i historiska erfarenheter från kolonialtiden och en frustration med nutidens ojämlika relation och har på senare tiden förstärkts av olika typer av konspirationsteorier och ryska påverkanskampanjer som utmålade Frankrike som den verkliga källan till säkerhetskrisen i Sahel. Olivier de Sardan, Jean-Pierre. 'Le rejet de la France au Sahel : mille et une raisons ?' AOC. 7 december 2021. Aoc.media. Hämtad 15 november 2023. Se även Gunnarson, Carina och Körling, Gabriella. Relationerna mellan Frankrike och Mali 2017-2022. Historien om en skilsmässa.2023. FOI-R-5347-- SE; I en opinionsundersökning från Afrobarometer från 2022 framgick det att 64% av de svarande var emot regeringens beslut att ta hjälp av utländska trupper medan 34% såg den utländska truppen som nödvändig. Ali Bako, Mahamane Tahirou. 'Terrorisme : Les Nigériens sont satisfaits de l'implication de leur armée et ne veulent pas de l'aide d'une armée étrangère'. Afrobarometer Dépêche No. 653. 19 juni 2023. Hämtad 5 december 2023.
- 29 Hiphop gruppen MDM spelade in *Niger Guida* som inleds med ett ljudklipp av en av general Tianis tal och i sångaren Idi Sarkis *Lokaco no* lyder en av textraderna; 'Frankrike gör oss fattiga, vakna afrikanska ungdom, Nigers folk det är dags att marschera mot självständigheten, den riktiga självständigheten' (min översättning).
- 30 Tidigare kupper skedde 1974, 1996, 1999 och 2010.
- 31 Idrissa, Kimba. (red). *Armée et politique au Niger*. Dakar: CODESRIA, 2008. ; Elischer, Sebastian. 'Militaries in Sahelian Politics' I. Leonardo Villalon (red). *The Oxford Handbook of the African Sahel*. Oxford: Oxford University Press, 2021.
- 32 Tidjani Alou, Mahaman. 'Les militaires politiques'. I Kimba Idrissa (red.) *Armée et politique au Niger*. Dakar: CODESRIA, 2008. s.93. ; Idrissa, Kimba. 'Introduction'. I Kimba Idrissa (red.) *Armée et politique au Niger*. Dakar: CODESRIA, 2008. s.9.
- 33 I en opinionsundersökning av Afrobarometer från 2022 angav 68% att det är legitimt att armén tar kontroll över landet när politiska ledare agerar maktfullkomligt och endast tänker på sina egna intressen medan 30% angav att armén aldrig borde bland sig i politiska frågor. Afrobarometer. 'Résumé des résultats Enquête d'Afrobarometer Round 9 au Niger, 2022'. *Afrobarometer*, 2022, s.25. Afrobarometer.org. Hämtad 18 oktober 2023.
- 34 Oliver de Sardan, Jean-Pierre. *L'enchevêtrement des crises au Sahel*. Paris: Karthala, 2023, s. 19.
- 35 Bilquin, Bruno och Pichon, Eric. 'Briefing, the coup in Niger consequences for EU policies in the Sahel'. *EPRS Briefing*. September 2023. Hämtad 5 december 2023.
- 36 Wilén, Nina. 'Have African coups provoked an identity crisis for the EU?' *Egmont Policy Brief* 323. 7 december 2023, s.3.
- 37 Ricard, Philippe och Vincent, Elise. 'Niger: la France maintient une position ferme envers la junte, au risque de la confrontation'. *Le Monde Afrique*. 29 augusti 2023. Lemonde.fr. Hämtad den 5 december 2023.
- 38 Reuters. 'Italy fears military solution to Niger crisis could foment migration'. *Reuters*. 31 augusti 2023. Reuters.com. Hämtad 5 december 2023.
- 39 Bilquin och Pichon, 'Briefing, the coup in Niger'.
- 40 Wilén, 'Have African coups provoked an identity crisis for the EU?' s.3
- 41 Le Monde AFP. 'Niger: Emmanuel Macron annonce le rapatriement de l'ambassadeur et des militaires français'. *Le Monde Afrique*. 24 september 2023. Lemonde.fr. Hämtad 5 december 2023.
- 42 Pilling, David. 'US signals intention to engage with Niger junta'. *Financial Times*. 22 oktober 2023. Ft.com. Hämtad 29 oktober 2023.
- 43 RFI. 'Les États-Unis maintiennent leurs relations diplomatiques avec le Niger'. *RFI*. 4 december 2023. Rfi.fr. Hämtad 5 december 2023.
- 44 Abdoulkarim, Mahamadou. 'L'Allemagne souhaite continuer à coopérer avec le Niger'. *DW*. 19 december 2023. Dw.com Hämtad 20 december 2023.
- 45 Le Monde AFP. 'Niger : le régime militaire abroge une loi contre les trafiquants de migrants'. *Le Monde Afrique*. 28 november 2023. Lemonde.fr. Hämtad den 29 november 2023 ; Toukara, Georges Ibrahim. 'Le Niger met fin à deux missions de sécurité européennes'. *DW*. 5 december 2023. Hämtad 6 december.
- 46 Douet, Marion. 'Niger's coup only briefly halted giant oil pipeline project'. *Le Monde*. 20 januari 2024. Lemonde.fr. Hämtad 30 januari 2024.
- 47 Le Monde AFP. 'Niger: Une délégation russe à Niamey pour renforcer la coopération militaire'. *Le Monde Afrique*. 4 december 2023. Lemonde.fr. Hämtad 5 december 2023.
- 48 Den 25 oktober 2023 reste Nigers utrikesminister till Iran för att diskutera ett utökat samarbete. Le Figaro AFP. 'L'Iran prêt à coopérer avec le régime militaire du Niger'. *Le Figaro*. 25 oktober 2023. Figaro.fr. Hämtad 29 oktober 2023. I januari 2024 reste premiärministern till Ryssland, Iran och Turkiet. Amadou, Nafissa. 'Le Niger en quête de nouvelles coopérations'. *DW*. 16 januari 2024. Dw.com. Hämtad 30 januari 2024.
- 49 ActuNiger. 'Sommet Arabie Saoudite-Afrique : à Riyad, le PM Lamine Zeine a porté la voix du Niger.' *ActuNiger*. 13 november 2023. Hämtad 5 december 2023.
- 50 Singh, Naunihal. 'The Myth of the Coup Contagion'. *Journal of Democracy* 33(4): 74-88, 2022. s. 81.
- 51 France 24. 'Burkina Faso, Mali say military intervention in Niger would be 'declaration of war''. *France 24*. 1 augusti 2023. Hämtad 25 september 2023.
- 52 Jeune Afrique AFP. 'Sous sanctions, le Niger reçoit l'aide alimentaire du Burkina Faso'. *Jeune Afrique*. 22 augusti 2023. Jeuneafrique.com. Hämtad 25 september 2023.
- 53 Barma, Y.A. 'Niger-Mali: le général Modi, Nr.2 du CNSP, à Bamako chez le colonel Goita'. *ActuNiger*. 2 augusti 2023. Hämtad 25 september 2023.
- 54 ActuNiger. 'Coopération : le Niger, le Burkina et le Mali s'accordent pour renforcer leurs relations dans tous les domaines stratégiques'. *ActuNiger*. 25 augusti 2023. Actuniger.com. Hämtad 25 september 2023.
- 55 France 24. 'Le Mali, le Burkina et le Niger signent une alliance défensive «des États du Sahel»'. *France 24*. 17 september 2023. France24.com. Hämtad 25 september 2023.

- 56 TV5 Monde. 'Sahel : le Mali, le Burkina Faso et le Niger signent une alliance défensive'. *TV5 Monde*. 16 september 2023. Tv5monde.com. Hämtad 25 september 2023.
- 57 Bocandé, Anne, Lagarde, Jeanne och Marong, Sadibou. *Dans le peu d'un journaliste au Sahel*. Reporters sans Frontières (RSF). Rsf.org. 2023.
- 58 Mali hade redan lämnat G5 Sahel i maj 2022 efter en dispyt om ordförandeskapet. Efter det att Mali, Burkina Faso och Niger lämnat samarbetet är bara Mauretanien och Tchad kvar. Jeune Afrique. 'Après le Mali, le Burkina Faso et le Niger quittent le G5 Sahel'. *Jeune Afrique*. 2 december 2023. Jeuneafrique.com. Hämtad 5 december 2023.
- 59 ActuNiger. 'CEDEAO : le Niger, le Burkina Faso, et le Mali annoncent leur retrait unanime de l'organisation régionale après 49 ans d'existence'. *ActuNiger*. 28 januari 2024. Actuniger.com. Hämtad 6 februari 2024.
- 60 UNDP. *Soldiers and Citizens: Military Coups and the Need for Democratic Renewal in Africa*. UNDP. 2023.
- 61 I den första vågen av statskupper på 60 och 70-talen avsattes många enparti regeringar som tagit makten efter självständigheten och den andra vågen på 80 och 90-talen banade i vissa länder fram till demokratisering då auktoritära ledare avsattes. Se iss. 'The evolution of coups in Africa'. PSC Report. 11 oktober 2023. Issafrica.org. Hämtad 30 oktober 2023.
- 62 Nedgången i antalet statskupper har till exempel bland annat tillskrivits etableringen av en stark antikupp norm internationellt och regionalt, inte minst inom Afrikanska Unionen, som har gjort statskupper kostsamma då de leder till fördömande, avbrutna samarbeten, sanktioner och internationell isolering. En annan faktor som identifierats i litteraturen är demokratiseringen på 90-talet vilket stärkte sittande regeringars legitimitet då de kommit till makten genom demokratiska val. Se till exempel Dwyer, Maggie & Tansey, Oisin. 'Explaining Divergent Trends in Coups and Mutinies: The End of the Cold War and the Role of Military Agency.' *Security Studies* 29(5), 2019: 864-893 och Souaré, Issaka. 'The AU as a norm entrepreneur on military coup d'états in Africa(1952-2012) : an empirical assessment'. *The Journal of Modern African Studies*. 52(1), 2014: 69-94.
- 63 Kinkoh, Hubert. 'Coups are back in Africa: What are continental and regional responses missing?'. iss Policy Brief 186. November 2023, s.7. Hämtad 8 jan.